

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯDOI: [10.26565/2311-2379-2022-102-01](https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-01)

УДК 657.6:005.3

О. О. НЕСТЕРЕНКО

доктор економічних наук, професор
завідувач кафедри статистики, обліку та аудиту
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9516-0917>, e-mail: o.nesterenko@karazin.ua

І. І. КОНОНОВ

аспірант кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет
вул. Алчевських, 44, м. Харків, 61002, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7989-8399>, e-mail: kononov-@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ АУДИТУ В УПРАВЛІННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

У статті обґрунтовано, що найбільш надійним та ефективним механізмом вчасного виявлення різноманітних порушень та маніпулювань в обліково-звітній системі суб'єктів господарювання, які здійснюють операції ЗЕД є налагоджена система аудиту зовнішньоекономічної діяльності. Робота присвячена комплексному дослідженню факторів, які впливають на аудит ЗЕД та виокремленню його принципів, правил та обмежень для розробки комплексної програми аудиту зовнішньоекономічних операцій та рекомендацій з удосконалення його окремих напрямів. Базуючись на результатах дослідження особливостей зовнішньоекономічної діяльності в статті згруповано фактори, які впливають на аудиторську перевірку зовнішньоторговельних операцій. Серед найбільш важливих виділено: участь в операціях ЗЕД нерезидентів; тривалість здійснення операцій ЗЕД; розрахунки іноземною валютою; місця виникнення витрат; світова пандемія COVID-19; особливості «митного аудиту»; необхідність формування СбС-звіту; оцінка податкового ризику. Доведено, що основою методології та організації аудиту зовнішньоекономічної діяльності є його визначальні принципи. Дослідивши основні положення нормативних документів та основні принципи аудиту, виокремлені в науковій літературі було здійснено їх адаптацію до особливостей аудиту зовнішньоекономічної діяльності. Принципи аудиту ЗЕД згруповано за 8 групами: загальні, етичні, регулюючі, організаційні, методологічні, професійні, економічні та технічні. Загальні принципи аудиту ЗЕД є визначальними для аудиторських перевірок будь-яких ділянок бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Дотримання етичних принципів аудиту є визначальним фактором для підтримки репутації будь-якої аудиторської фірми. На кожному етапі аудиторської перевірки аудитор має дотримуватися регулюючих принципів, а саме: застосування стандартів, саморегулювання професії, дотримання законодавства, договірна основа взаємовідносин. Доведено, що на етапі планування особливе значення мають організаційні принципи аудиту ЗЕД. Дотримання методологічних принципів аудиторської перевірки ЗЕД дозволяє аудитору адаптувати інструментарій вибіркового дослідження до специфіки зовнішньоторговельних операцій. Досягнути найвищих стандартів професіоналізму та найкращих результатів аудиторської перевірки дозволить дотримання професійних принципів. Економічні принципи визначають фінансові, матеріальні та інші обмеження в взаємовідносинах між суб'єктом ЗЕД та аудиторською фірмою. В умовах інформаціології аудиторська перевірка вимагає відповідного інформаційного забезпечення та дотримання технічних принципів. Досліджені концептуальні засади аудиту ЗЕД мають постійно враховуватися під час розробки плану, комплексної програми, тестів аудиту зовнішньоекономічних операцій та рекомендацій з удосконалення його окремих напрямів.

Ключові слова: **зовнішньоекономічна діяльність, аудит, фактори впливу, принципи, програма аудиту.**

JEL Classification: F40, M40, O19.

Постановка проблеми. Господарські операції в зовнішньоекономічній діяльності (ЗЕД) є різноманітними як за формами їх здійснення, учасниками, валютами, так, відповідно, і за об'єктами облікового відображення, що вимагає від підприємців постійного контролю та

підвищує вимоги до управлінської інформації. На думку В.В. Євдокимова та В.Т. Венцель, зовнішньоекономічна діяльність є достатньо складним і ризикованим процесом, оскільки суб'єкти господарювання припускаються помилок під час проведення операцій у сфері ЗЕД, несуть значні фінансові втрати. І для того, щоб уникнути таких втрат, управлінський персонал підприємств має бути обізнаним щодо організації, обліку, звітування, оподаткування зовнішньоекономічних операцій (Євдокимов & Венцель, 2011).

Найбільш надійним та ефективним механізмом вчасного виявлення різноманітних порушень та маніпулювань в обліково-звітній системі суб'єктів господарювання, які здійснюють операції ЗЕД, який дозволяє отримувати своєчасну, повну та якісну інформацію, виявляти відхилення від поставлених керівництвом завдань і служити джерелом для формування прозорої системи контролю є налагоджена система аудиту зовнішньоекономічної діяльності.

Як цілком слушно зазначає О. Малахова, аудит зовнішньоекономічної діяльності в сучасних економічних реаліях України є одним з вагомих факторів підвищення рівня економічної безпеки як країни, так і окремих суб'єктів ЗЕД (Малахова, 2021).

Аналіз останніх досліджень. Згідно з Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам (Закон, 1991).

Окремі питання різних аспектів аудиту зовнішньоекономічної діяльності детально досліджені в працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Різним аспектам визначення основних етапів аудиту зовнішньоекономічної діяльності, відповідним актам його нормативно-правового регулювання та встановленню послідовності й порядку застосування засобів аудиту з метою визначення об'єктивної істини про правомірність зовнішньоекономічних господарських операцій, що перевіряються присвячено праці І. М. Клімович (Клімович, 2016), Г. Полісюк, І. Коноваленко (Полісюк & Коноваленко, 2010), Г.Б. Назарової (Назарова, 2010). Процес надання аудиторських послуг суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності та формування парадигми аудиту ЗЕД досліджувала О. Е. Лубенченко (Лубенченко, 2015). Найбільш актуальною тематикою аудиту ЗЕД є питання, пов'язані з визначенням етапів, об'єктів, методики та організації аудиторських перевірок розрахунково-фінансових операцій при здійсненні імпорتنих та експортних операцій. Цим питанням присвячено праці Л. І. Бабій (Бабій, 2007), В. О. Васюренко (Васюренко, 2009), Г. Ю. Коблянської (Коблянська, 2009), Л. І. Піддубної (Піддубна, 2009). В сучасних умовах господарювання підвищується увага науковців до питань якості аудиторських послуг в тому числі в сфері ЗЕД, що стало об'єктом досліджень В.Ю. Фабіянської (Фабіянська, 2020), Н. С. Шалімової (Шалімова, 2014), О.О. Разборської, Х.О. Пудкалюк (Разборська & Пудкалюк, 2018) та ін.

Євроінтеграційний курс України, підписання Багатосторонньої конвенції з імплементації заходів, пов'язаних із податковими угодами, для запобігання розмиванню бази оподаткування та переміщення прибутків, імплементація основних кроків рекомендацій BEPS в вітчизняну податкову практику вимагають розробки сучасних методик аудиту, основними об'єктами якого стають питання трансфертного ціноутворення, визначення бази оподаткування за операціями ЗЕД, автоматичного обміну звітами в розрізі країн, автоматизація окремих ділянок при проведенні митного аудиту, що потребує подальших досліджень.

Мета роботи полягає в комплексному дослідженні факторів, які впливають на аудит ЗЕД та виокремлення його принципів, правил та обмежень для розробки комплексної програми аудиту зовнішньоекономічних операцій та рекомендацій з удосконалення його окремих напрямів.

Основні результати дослідження. Із 1 вересня 2013 року, коли набули чинності зміни до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення, адміністративні суди розглянули вже понад 500 справ щодо спірних питань застосування положень статті 39 ПКУ (Антощук, 2020). За офіційною статистикою ДПСУ тільки у 2019 році завершено 16 перевірок, за якими донараховано податку на прибуток на суму 118 295 000 грн., зменшено від'ємне значення об'єкта оподаткування податком на прибуток на суму 48 084 100 грн (Мусієнко, Барановська, 2020). У період з січня по липень 2021 року підрозділами митного аудиту митниць проведено 377 документальних перевірок дотримання суб'єктами ЗЕД вимог законодавства України з питань митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності,

повноти нарахування та сплати митних платежів. За їх результатами визначено грошових зобов'язань на суму майже 163,5 мільйони гривень. За результатами 219 документальних перевірок, виявлено факти безпідставного використання платниками податків пільг зі сплати митних платежів під час митного оформлення товарів та визначено грошових зобов'язань на суму 70,9 мільйонів гривень, які мають бути перераховані до Державного бюджету України (Державна митна служба України, 2021).

Для розробки ефективних методик аудиторських перевірок всіх аспектів зовнішньоекономічної діяльності в умовах інтегративних та глобалізаційних процесів в українській економіці потребують комплексного дослідження принципи, правила, обмеження притаманні аудиту ЗЕД, починаючи від дослідження факторів, які на нього впливають, визначення його мети, завдань – до розробки комплексної програми аудиту зовнішньоекономічних операцій та рекомендацій з удосконалення його окремих напрямів. Дослідження особливостей зовнішньоекономічної діяльності, дозволило згрупувати фактори, які впливають на аудиторську перевірку зовнішньоторговельних операцій (рис. 1).

Основою методології та організації аудиту зовнішньоекономічної діяльності є його визначальні принципи. Оскільки, згідно з визначенням, наведеним у філософському словнику «принцип» у перекладі з латинської мови (principium) означає буквально вихідне, засадове положення певної наукової галузі, теорії, вчення тощо; внутрішнє переконання людини, максима її свідомості або поведінки; конститутивні й регулятивні правила пізнання, дослідження (Словник, 2020).

Базуючись на положеннях нормативно-правових актів та міжнародних стандартів аудиту, І. М. Клімович до основних принципів аудиту зовнішньоекономічної діяльності відносить: конфіденційність (аудитор не має права розголошувати інформацію, яка становить комерційну таємницю, використовувати її у власних цілях або в інтересах третіх осіб); незалежність (аудитор має бути вільним від впливу, тиску та контролю зі сторони суб'єкта ЗЕД та третіх осіб, не мати жодної зацікавленості у результатах перевірки); об'єктивність (аудитор повинен бути неупередженим під час здійснення аудиторських процедур та формування висновків та рекомендацій); компетентність (аудитор може надавати аудиторські послуги лише в тих сферах ЗЕД, де він володіє достатніми знаннями); сумлінність (аудитор повинен добросовісно надавати послуги, з належною оперативністю та деталізацією); професійна поведінка (аудитор не може застосовувати механізми недобросовісної конкуренції); професійний скептицизм (аудитор повинен критично оцінювати вагомість аудиторських доказів, визнавати можливість існування суттєвого викривлення фінансової звітності, викликаного шахрайством, навіть якщо його минулий досвід свідчить про чесність керівництва суб'єкта ЗЕД) (Клімович, 2016).

Дослідивши основні положення нормативних документів, зокрема положення МСА 200 «Мета та загальні принципи аудиторської перевірки фінансових звітів» та Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та основні принципи аудиту, виокремлені в науковій літературі було здійснено їх адаптацію до особливостей аудиту зовнішньоекономічної діяльності (рис. 2).

Принципи аудиту лежать в основі всієї теорії аудиторської діяльності та безпосередньо впливають на практику аудиту, через прийняті спільнотою аудиторів технічні стандарти та Кодекс професійної етики (Редько, 2020).

Принципи аудиту ЗЕД доцільно згрупувати за 8 групами: загальні, етичні, регулюючі, організаційні, методологічні, професійні, економічні та технічні. Загальні принципи аудиту ЗЕД (попередження, відповідальність за роботу, точність подання) є визначальними для аудиторських перевірок будь-яких ділянок бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Під час перевірок аудитор перш за все має визначити чи відповідають напрями зовнішньоекономічної діяльності законодавчим вимогам, надати достовірний висновок за результати перевірки, пам'ятаючи про відповідальність за результати перевірки.

Етичні принципи аудиту ЗЕД були вперше розроблені Міжнародною федерацією бухгалтерів та висвітлені в Кодексі етики професійних бухгалтерів (аудиторів). При проведенні аудиту ЗЕД пропонуємо дотримуватися основних, а саме: незалежність, об'єктивність, компетентність, конфіденційність, ретельність, чесність. Дотримання етичних принципів аудиту є визначальним фактором для підтримки репутації будь-якої аудиторської фірми. Оскільки, як

цілком слушно зазначає О.Ю. Редько, професійна етика – основа аудиторського фаху й саме вона визначає певну привабливість аудитора для пересічного замовника (Редько, 2020).

Ефективність аудиторської перевірки ЗЕД прямо пов'язана з тим, наскільки підпорядкована законодавству ця діяльність і як чітко аудитор дотримується вимог Міжнародних стандартів аудиту, Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», міжнародного законодавства та інших нормативних регламентів. В процесі аудиту ЗЕД на кожному етапі аудиторської перевірки аудитор має дотримуватися регулюючих принципів, а саме: застосування стандартів, саморегулювання професії, дотримання законодавства, договірна основа взаємовідносин. Звичайно, зовнішньоекономічна діяльність є різноплановою і іноді під час перевірки аудитор має приймати рішення в умовах невизначеності, але там, де це можливо, необхідно дотримуватися правил прописаних в законодавстві.

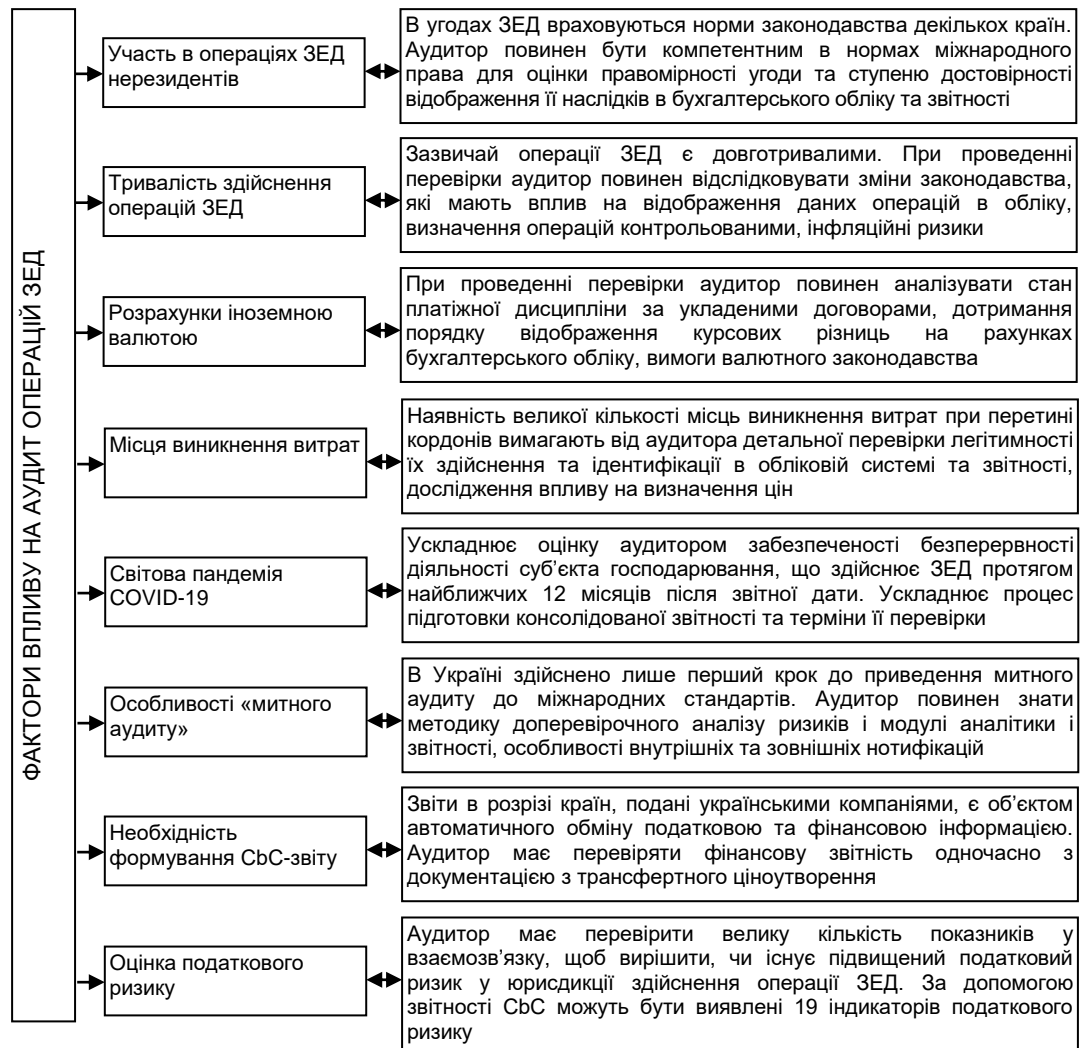

Рис.1. Фактори, які впливають на аудиторську перевірку зовнішньоторговельних операцій

Fig.1. Factors influencing the audit of foreign trade transactions

Джерело: авторська розробка

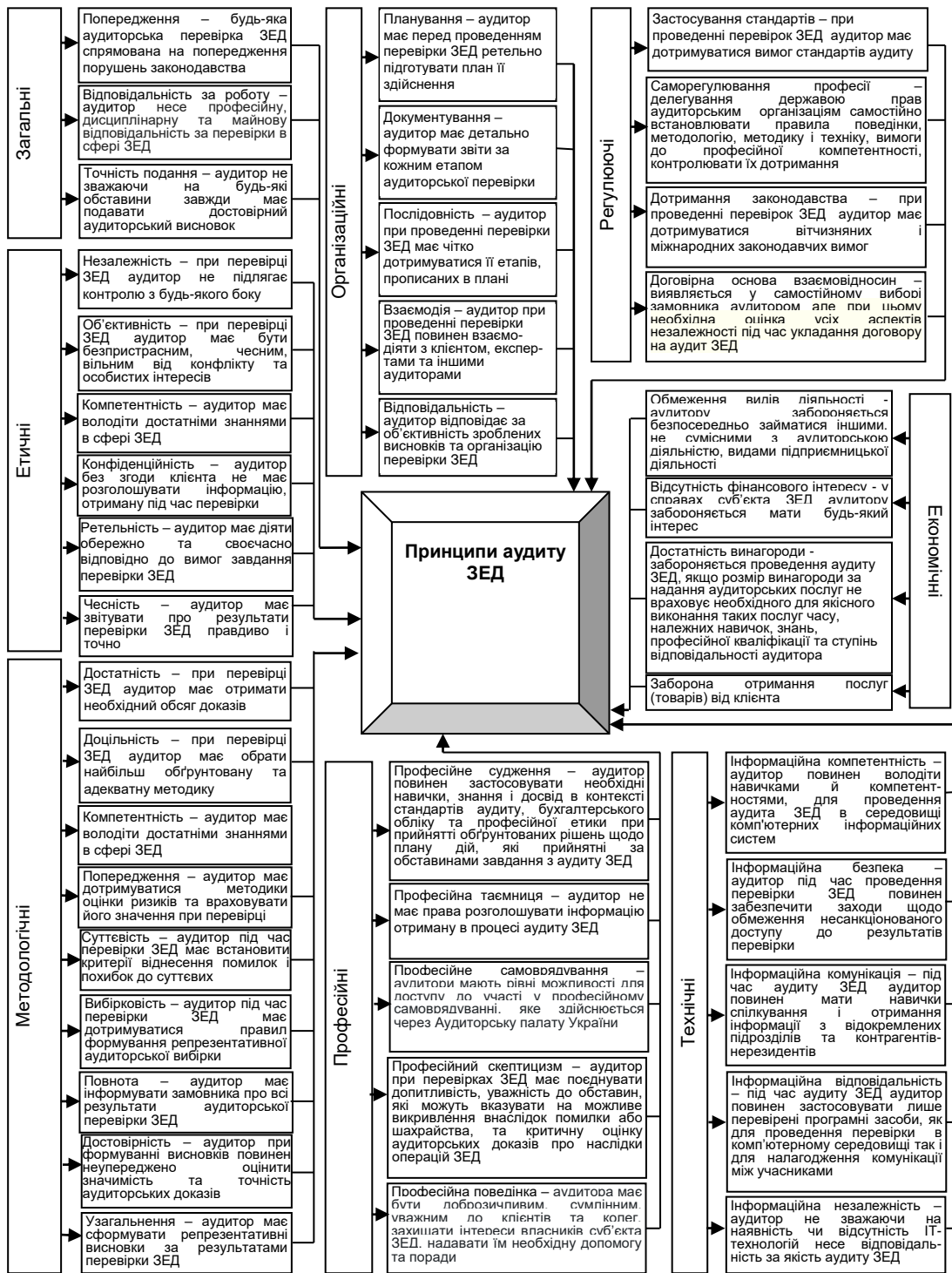

Рис.2. Принципи аудиту ЗЕД
Fig.2. Principles of FEA audit

Джерело: авторська розробка

Організаційних принципів аудиту ЗЕД (планування, документування, послідовність, взаємодія, відповідальність) аудитор має дотримуватися на всіх етапах перевірки, проте особливе значення вони мають на етапі планування. Аудитор має чітко визначити етапи перевірки зовнішньоекономічної діяльності, розробити необхідні форми робочих документів, проаналізувати групи основних стейкхолдерів, які можуть надати додаткові факти необхідні для перевірки. Чіткість плану аудиторської перевірки є визначальним фактором її успішної реалізації.

Дотримання методологічних принципів аудиторської перевірки ЗЕД (достатність, доцільність, попередження, суттєвість, вибірковість, повнота, достовірність, узагальнення) дозволяє аудитору адаптувати інструментарій вибіркового дослідження до специфіки зовнішньоторговельних операцій, найбільш точно оцінити ризик системи внутрішнього контролю та розробити інструментарій для тестування господарських зовнішньоекономічних операцій по суті, що дозволить надати репрезентативний аудиторський висновок, якому будуть довіряти не лише власники суб'єкта господарювання, який здійснює ЗЕД, а й міжнародні контрагенти.

Дотримання професійних принципів під час аудиту ЗЕД (професійне судження, професійна таємниця, професійне самоврядування, професійний скептицизм, професійна поведінка) дозволить аудитору досягнути найвищих стандартів професіоналізму та найкращих результатів діяльності в цілому та задовольняти всі вимоги замовника аудиторської перевірки. Саме ця група принципів є певною гарантією виявлення помилок або невідповідностей незалежно від формальних ознак рівня організації управління або обліку та внутрішнього контролю зовнішньоекономічної діяльності.

Для належної організації аудиторської перевірки ЗЕД, аудитор має дотримуватися економічних принципів – обмеження видів діяльності, відсутність фінансового інтересу, достатність винагороди та заборона отримання послуг (товарів) від клієнта. Ці принципи визначають фінансові, матеріальні та інші обмеження в взаємовідносинах між суб'єктом ЗЕД та аудиторською фірмою й конкретними аудиторами, які здійснюють перевірку.

В умовах інформаціології жодна аудиторська перевірка не може ефективно здійснюватися без відповідного інформаційного забезпечення, що вимагає дотримання технічних принципів в процесі аудиторської перевірки, особливо це актуально для аудиту ЗЕД, оскільки суб'єкти, задіяні в зовнішньоторговельних операціях, знаходяться в різних країнах. До основних технічних принципів аудиту ЗЕД віднесено: інформаційну компетентність, інформаційну безпеку, інформаційну комунікацію, інформаційну відповідальність та інформаційну незалежність.

Висновки. Згруповані фактори, які впливають на аудиторську перевірку зовнішньоторговельних операцій, розкриті основні принципи аудиту ЗЕД мають постійно враховуватися під час розробки плану, комплексної програми, тестів аудиту зовнішньоекономічних операцій та рекомендацій з удосконалення його окремих напрямів. На основі виокремлених принципів аудиту ЗЕД мають бути розроблені також критерії оцінки якості системи бухгалтерського обліку зовнішньоекономічних господарських операцій, що потребує визначення мети та систематизації комплексних завдань аудиторської перевірки ЗЕД, що визначено перспективою подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Євдокимов В. В., Венцель В. Т. Внутрішній контроль операцій експорту та імпорту товарів. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. 2011. № 3(24). С. 79-84.
2. Малахова О. Теоретичні основи аудиту зовнішньоекономічної діяльності підприємства. URL: <http://vtei.com.ua/doc/24032021/4/7.pdf>.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII (за змінами і доповненнями). URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Клімович І. М. Теоретичні аспекти та нормативно-правове регулювання аудиту зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Економіка. Вип. 7 (1). 2016. С. 172-175.

5. Полисюк Г., Коноваленко І. Особливості аудиту зовнішньоекономічної діяльності суб'єкта господарювання. *Міжнародний бухгалтерський облік*. 2010. № 13. С. 42-48.
6. Назарова Г. Б. Методичні аспекти аудиту зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *Наукові праці КНТУ*. Економічні науки, 2010. Вип. 17. URL: http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/72.pdf.
7. Лубенченко О. Е. Формування парадигми аудиту зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. *Бізнес Інформ*. 2015. № 10. С. 41-46.
8. Бабій Л. І. Основні концепції методики аудиту експорту товарів. *Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць*. Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. Вип. 223: в 4 т. Т. III. С. 795-800.
9. Васюренко В. О. Фінансове регулювання як основа ведення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць*. Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. Вип. 257. Т. I. С. 250-256.
10. Коблянська Г. Ю. Методика проведення аудиторської перевірки експортно-імпортних операцій. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. Вип. 3. С. 39–48.
11. Піддубна Л. І., Васюренко В. О. Методичні аспекти фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. *Економіка розвитку*. 2009. № 4 (52). С. 56-58.
12. Фабіянська В. Ю. Аналіз ключових чинників впливу на якість аудиторських послуг: вітчизняний досвід. *Причорноморські економічні студії*. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/55_2_2020/18.pdf.
13. Шалімова Н. С. Якість аудиту як ключовий критерій оцінки його результативності в системі соціально-економічних відносин. *Бізнес Інформ*. 2014. № 4. С. 335–340.
14. Разборська О. О., Пудкалюк Х. О. Якість аудиторських послуг в Україні. *Економічний аналіз*. 2018. Т.28(4). С. 67–75.
15. Антошук Л. Практика судових спорів з ТЦУ. *Судовий вісник*. URL: <https://home.kpmg.ua/uk/blogs/home/posts/2020/12/transfer-znannya.html>
16. Мусієнко Н., Барановська С. Спори з трансфертного ціноутворення в Україні у 2020 році. URL: https://buh.ligazakon.net/analitics/196772_spori-z-transfertnogo-tsnoutvorenniya-v-ukraini-2020-rots
17. Державна митна служба України: веб-сайт. Митницями масово виявляються факти безпідставного використання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності пільг зі сплати митних платежів. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/mitnitsiami-masovo-viiavliaiutsia-fakti-bezpidstavnogo-vikoristannia-subiektami-zovnishnoekonomichnoyi-dialnosti-pilg-zi-splati-mitnikh-platezhiv-602>.
18. Філософія: словник термінів та персоналій ; В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.
19. Редько О. Ю. Стисло про аудит (що це таке, права та обов'язки, прагматична користь для замовника, вартість професійних послуг, як обрати собі аудитора). Київ, АПУ, 2020. 22 с.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2022

Стаття рекомендована до друку 18.04.2022

REFERENCES

1. Evdokimov, V. & Wenzel V. (2011). Internal control of export and import of goods. *Bulletin of the Donbas State Engineering Academy*, 3 (24), 79-84. (in Ukrainian)
2. Malakhova, O. (2021). Theoretical bases of audit of foreign economic activity of the enterprise. Retrieved from <http://vtei.com.ua/doc/24032021/4/7.pdf>. (in Ukrainian)

3. On foreign economic activity: Law of Ukraine № 959-XII of April 16, 1991 (as amended). Retrieved from <http://www.zakon.rada.gov.ua>. (in Ukrainian)
4. Klimovich, I. (2016). Theoretical aspects and normative-legal regulation of audit of foreign economic activity of enterprises. *Bulletin of Odessa National University*, 7 (1), 172-175. (in Ukrainian)
5. Polisyuk, G. & Konovalenko, I. (2010). Features of the audit of foreign economic activity of the business entity. *International accounting*, 13, 42-48. (in Ukrainian)
6. Nazarova, G. (2010). Methodological aspects of the audit of foreign economic activity of enterprises. *Scientific works of KNTU*, 17. Retrieved from http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_17_ekon/stat_17/72.pdf. (in Ukrainian)
7. Lubenchenko, O. (2015). Formation of the paradigm of audit of foreign economic activity of economic entities. *Business Inform*, 10, 41-46. (in Ukrainian)
8. Babiy, L. (2007). Basic concepts of methods of auditing the export of goods. *Economics: problems of theory and practice: coll. Science. work. Dnepropetrovsk: DNU*, 223, Vol. III, 795-800. (in Ukrainian)
9. Vasyurenko, V. (2009). Financial regulation as a basis for foreign economic activity of economic entities. *Economics: problems of theory and practice: coll. Science. work. Dnepropetrovsk: DNU*, 257, 250-256. (in Ukrainian)
10. Koblyanskaya, G. (2009). Methods of auditing export-import transactions. *Accounting and auditing*, 3, 39-48. (in Ukrainian)
11. Piddubna, L. & Vasyurenko, V. (2009). Methodical aspects of financial regulation of foreign economic activity of economic entities. *Development economics*, 4 (52), 56-58. (in Ukrainian)
12. Fabianska, V. (2020). Analysis of key factors influencing the quality of audit services: domestic experience. *Black Sea Economic Studies*. Retrieved from http://bses.in.ua/journals/2020/55_2_2020/18.pdf.
13. Shalimova, N. (2014). Quality of audit as a key criterion for assessing its effectiveness in the system of socio-economic relations. *Business Inform*, 4, 335–340. (in Ukrainian)
14. Razborska, O. & Pudkalyuk, H. (2018). Quality of audit services in Ukraine. *Economic analysis*, 28 (4), 67-75. (in Ukrainian)
15. Antoshchuk, L. (2020). The practice of litigation with the TCU. *Judicial Bulletin*. Retrieved from <https://home.kpmg/en/en/blogs/home/posts/2020/12/transfer-znannya.html>.
16. Musienko, N. & Baranovska, S. (2020). Disputes over transfer pricing in Ukraine in 2020. Retrieved from https://buh.ligazakon.net/analitycs/196772_spori-z-transfertnogo-tsnoutvorennya-v-ukran-u-2020-rots.
17. State Customs Service of Ukraine (2021). Customs are revealing the facts of unjustified use of benefits by foreign economic entities for the payment of customs duties. Retrieved from <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/mitnitsiami-masovo-viiavliaiutsia-fakti-bezpidstavnogo-vikoristannia-subiektami-zovnishnoekonomichnoyi-diialnosti-pilg-zi-splati-mitnikh-platezhiv-602>.
18. Blikhar, V. and at (2020). *Philosophy: a dictionary of terms and personalities*, Kyiv, KVIC. (in Ukrainian)
19. Redko, O. (2020). Briefly about the audit (what it is, rights and responsibilities, pragmatic benefits for the customer, the cost of professional services, how to choose an auditor), Kyiv, UBA. (in Ukrainian)

The article was received by the editors 25.03.2022
The article is recommended for printing 18.04.2022

O. NESTERENKO, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Statistics, Accounting and Auditing, V.N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9516-0917>, e-mail: o.nesterenko@karazin.ua

I. KONONOV, Postgraduate student of the Department of Accounting, Auditing and Taxation, State Biotechnological University, 44 Alchevskikh St., Kharkiv, 61002, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7989-8399>, e-mail: kononov-@ukr.net

CONCEPTUAL FUNDAMENTALS OF AUDIT IN THE MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

The article substantiates that the most reliable and effective mechanism for timely detection of various violations and manipulations in the accounting system of business entities that carry out foreign trade operations is a well-established system of audit of foreign economic activity. The work is devoted to a comprehensive study of the factors influencing the audit of foreign economic activity and highlighting its principles, rules and restrictions for the development of a comprehensive program of audit of foreign economic transactions and recommendations for improving its individual areas. Based on the results of the study of the peculiarities of foreign economic activity, the article groups the factors that affect the audit of foreign trade transactions. The most important ones are: participation in foreign trade operations of non-residents; duration of foreign trade operations; foreign currency settlements; cost centers; the global COVID-19 pandemic; features of "customs audit"; the need to form a CbC report; tax risk assessment. It is proved that the basis of the methodology and organization of the audit of foreign economic activity is its defining principles. Having studied the main provisions of regulations and the basic principles of auditing, highlighted in the scientific literature, they were adapted to the peculiarities of the audit of foreign economic activity. The principles of foreign economic activity audit are grouped into 8 groups: general, ethical, regulatory, organizational, methodological, professional, economic and technical. The general principles of foreign economic activity audit are decisive for audits of any areas of accounting and financial reporting. Adherence to ethical auditing principles is a determining factor in maintaining the reputation of any audit firm. At each stage of the audit, the auditor must adhere to regulatory principles, namely: the application of standards, self-regulation of the profession, compliance with the law, the contractual basis of the relationship. It is proved that at the planning stage the organizational principles of FEA audit are of special importance. Adherence to the methodological principles of the FEA audit allows the auditor to adapt the tools of the sample survey to the specifics of foreign trade operations. Adherence to professional principles will allow you to achieve the highest standards of professionalism and the best results of the audit. Economic principles determine the financial, material and other constraints in the relationship between the subject of foreign economic activity and the audit firm. In terms of information science, the audit requires appropriate information support and compliance with technical principles. The researched conceptual principles of FEA audit should be constantly taken into account during the development of the plan, comprehensive program, tests of audit of foreign economic operations and recommendations for improving its individual areas.

Key words: foreign economic activity, audit, factors of influence, principles, audit program.

JEL Classification: F40, M40, O19.

Як цитувати: Нестеренко О.О., & Кононов І.І. (2022). Концептуальні засади аудиту в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна»*, (102), 5-13. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-01>.

In cites: Nesterenko O., & Kononov I. (2022). Conceptual fundamentals of audit in the management of foreign economic activity. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University Economic Series*, (102), 5-13. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-01>. (in Ukrainian)
